

Miłkowska, Grażyna

Koordinacja działań w aspekcie wielokulturowości na rzecz poprawy bezpieczeństwa w szkołach i placówkach oświatowych

Prace Naukowe AJD. Pedagogika 20, 179-189

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Grażyna MIŁKOWSKA

Koordinacja działań w aspekcie wielokulturowości na rzecz poprawy bezpieczeństwa w szkołach i placówkach oświatowych

Problem bezpieczeństwa w szkole jest tak stary, jak stara jest szkoła, z tą różnicą, że zmieniły się i ciągle zmieniają uwarunkowania. Nagromadzenie w jednym czasie i miejscu wielu dziesiątek, a nawet setek uczniów stało się terenem różnych niekontrolowanych działań i zachowań. Wielu rodziców, a także ludzi bezpośrednio związanych z oświatą, od kilku lat poszukuje odpowiedzi na podstawowe pytania: czy polska szkoła jest bezpieczna? jakie działania należy podejmować, aby chronić uczącą się młodzież przed zagrożeniami istniejącymi wokół szkoły i bezpośrednio w szkole? co uczynić, aby uczniowie mieli większe poczucie bezpieczeństwa w szkole? kogo angażować do współpracy, celem podniesienia poczucia bezpieczeństwa w placówce? jaka kategoria uczących się, jest najbardziej narażona na utratę poczucia bezpieczeństwa w szkole?

Problem bezpieczeństwa nabiera szczególnej ostrości w przypadku szkół, z których korzystają dzieci i młodzież z innych środowisk etnicznych, na przykład ze środowiska Romów. Na terenie południowej Polski występują najliczniejsze skupiska ludności pochodzenia romskiego. Liczba Romów w Polsce nie jest stała, ze względu na nomadyczny charakter tej nacji, preferujący koczowniczy tryb życia. Przypuszcza się, że w chwili obecnej jest około 30 tys. Romów zamieszkujących terytorium Polski. Tworzą oni bardzo hermetyczne społeczności, posiadające własne normy społeczne, będące niekiedy w sprzeczności z normami Polaków, posiadają własne obyczaje i zasady, które nie zawsze mogą zaakceptować inne nacje czy grupy społeczne, niebędące Romami. W opinii społecznej są najmniej pożądaną mniejszością etniczną w kraju. Pomimo iż Romowie osiedlili się na terenie Polski już od kilku wieków, to większość społeczeństwa nic nie wie o ich obyczajach, przekonaniach, obrzędach, wierzeniach. Wciąż funkcjonują prymitywne stereotypy powodujące dystans oraz utrudniające życie w społeczeństwie wielokulturowym.

Znana jest szacunkowa liczba uczniów romskich uczęszczających do szkół, które podejmują dodatkowe zadania edukacyjne na ich rzecz (na przykład: organizowanie zajęć wyrównawczych, zatrudnianie asystentów edukacji romskiej wspomagających nauczycieli). W 2005 roku było tych uczniów 966, w 2006 roku już 1925, natomiast w 2007 roku aż 2047¹.

W województwie śląskim, w roku szkolnym 2009/2010 około 391 uczniów pochodzenia romskiego uczęszczało do szkół i placówek, z tego 34 do przedszkoli, 271 do szkół podstawowych, 70 do gimnazjów, a 16 do szkół ponadgimnazjalnych (tab. 1).

Tabela 1. Liczba uczniów w poszczególnych typach szkół w województwie śląskim

Typ szkoły	przedszkola	szkoły podstawowe	gimnazja	szkoły ponadgimnazjalne
Ilość uczniów	34	271	70	16
Razem	391			

Źródło: Kuratorium Oświaty w Katowicach.

W opinii A. Staniszewskiego², Romowie niechętnie posyłają dzieci do szkół, jednak nie z powodu „wrodzonej odrazy”, ale w obawie przed szykanowaniem i wyśmiewaniem przez rówieśników, oraz ze względu na niższy poziom tych uczniów w niektórych dziedzinach wiedzy.

Brutalizacja życia społeczeństwa znalazła „wdzięczny grunt” w środowisku szkolnym. U schyłku drugiego tysiąclecia fala przemocy uaktywniła się w szkołach. Zmieniła ona swoje oblicze, stając się bardziej perfidną w działaniach, z wyrafinowaniem poniżającą słabszych. Jeszcze parę lat wcześniej problem bezpiecznej szkoły w opinii społecznej prawie że nie istniał. Dla większości społeczeństwa szkoła była miejscem dyscypliny i uregulowanego porządku. Rodzice tkwili w przekonaniu, że oddają dzieci pod ścisły nadzór autorytetów – nauczycieli. Czas dokonał własnej weryfikacji życia. Zmieniły się realia, zmieniła się otaczająca rzeczywistość, której konsekwencją jest brutalizacja życia.

W roku 2010 w śląskich szkołach odnotowano 4615 przestępstw, natomiast w pierwszych miesiącach 2011 roku liczba ta wynosiła już 2560 przestępstw. Dane te dotyczą uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych, czyli dzieci w wieku od 7–16 lat³. W skali kraju dane statystyczne w tej kategorii skłaniają do głębokiej refleksji, gdyż na koniec 2010 roku zanotowano 18 tysięcy zgło-

¹ Odpowiedź sekretarza stanu MEN z upoważnienia ministra na interpelację nr 4737, w sprawie dostępu do edukacji dzieci romskich, <http://orka.2.sejm.gov.pl/IZ6.nst/main/15DBF83A>, stan z 16.08.2011.

² A. Staniszewski, *Problemy i działania edukacyjne Romów polskich*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”, czerwiec 2003, nr 4, s. 8.

³ <http://www.polskatimes.pl/fakty/pklpolski/412907,kopia-kra-i-bi-to-pomys-y-na-nuel-dzieci-ze-l-ska,id,t,html>, stan z 08.06.2011.

szonych przestępstw. Należy przypuszczać, że podobną wielkość stanowią przestępstwa niezgłoszone. Zdziwienie budzi fakt, że najczęściej przestępstw dokonują dziewczęta. Ich liczba w ciągu 10 lat do chwili obecnej wzrosła o 169%⁴.

1. Problem i metoda

Kluczowym zagadnieniem podjętym przez autorkę jest holistyczna analiza działań podejmowanych przez władze oświatowe i samorządowe oraz rodziców na rzecz poprawy bezpieczeństwa w szkołach i placówkach oświatowych. W celu dokładniejszego zdiagnozowania wybranego problemu starano się uzyskać informacje w następujących kwestiach:

1. Przyczyn powodujących zakłócenie bezpieczeństwa w szkole i placówkach oświatowych.
2. Uwarunkowań bezpieczeństwa w szkole.
3. Udziału dzieci i młodzieży z innych grup etnicznych (Romów) w bezpieczeństwie szkoły/placówki oświatowej.
4. Działań podejmowanych przez szkołę, władze oświatowe oraz lokalne na rzecz poprawy bezpieczeństwa w placówkach oświatowych.
5. Społecznej oceny bezpieczeństwa szkoły.

W związku z powyższym przyjęto następujące założenia, które w toku prowadzonej analizy ulegną określonej weryfikacji:

1. Przyczyny powodujące zagrożenie bezpieczeństwa w szkołach są bardzo niejednorodne i zmieniają swój zakres, strukturę i charakter w zależności od wielu uwarunkowań.
2. Uwarunkowania bezpieczeństwa w szkole/placówkach oświatowych są bezpośrednio związane z potrzebami w tym zakresie, z warunkami zlokalizowanymi bezpośrednio w przestrzeni szkolnej, w najbliższym otoczeniu szkoły oraz w społeczności lokalnej. Istnieją „czarne punkty” w budynku szkoły (szkolne ubikacje oraz małe zaułki korytarzy), w których występuje największe zagrożenie bezpieczeństwa. Upowszechnienie monitoringu szkolnych obszarów wyraźnie zmniejsza liczbę popełnianych wykroczeń przez młodzież szkolną. Wdrażanie programów edukacyjnych powoduje zwiększanie świadomości młodzieży szkolnej, nauczycieli i rodziców odnośnie do zagrożeń występujących w szkole i poza nią.
3. Z uwagi na zbyt małą liczbę uczniów pochodzenia romskiego realizujących obowiązek szkolny, ich udział w zakłócaniu bezpieczeństwa szkoły jest znikomy i ograniczony. Zachowanie tych uczniów w zasadzie nie odbiega od form, jakie przejawiają inni uczniowie społeczności szkolnej.

⁴ <http://www.mastermedia.czwartawladza.edu.pl/index.pl/artykuy/44-wszystko/326-przemoc-w-szkole>, stan z 20.09.2010.

4. Działania podejmowane przez władze oświatowe na rzecz poprawy bezpieczeństwa mają bardzo zintegrowany charakter i angażują w ten proces wszystkie służby i organizacje społeczne. Prowadzona przez władze oświatowe procedura prawna umożliwia podejmowanie różnych akcji oraz inicjatyw społecznych wpływających na poziom poczucia bezpieczeństwa wśród młodzieży szkolnej.
5. W opinii społecznej (nauczycieli, uczniów, rodziców) polska szkoła jest bezpieczna. W celu podniesienia świadczonych usług, szkoły i placówki oświatowe ciągle czynią starania, aby bezpieczeństwo uczącej się młodzieży było priorytetowym zagadnieniem w programach wychowawczych szkoły czy klasy.

Znajomość przyczyn zakłócających bezpieczeństwo szkoły ma zasadnicze znaczenie dla zdiagnozowania tego zjawiska. Wnikliwa analiza może pozwolić w przyszłości opracować środki zaradcze, zwrócić uwagę na obszary, w których pozostaje najwięcej do zrobienia, angażować odpowiednie podmioty (rodziców, nauczycieli, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, straż miejską, policję i inne organizacje społeczne) w celu wyeliminowania bądź ograniczenia działań naruszających bezpieczeństwo szkoły i innych placówek oświatowych.

Zdaniem A. Rejzera, podstawowymi przyczynami zakłócającymi bezpieczeństwo szkoły są między innymi:⁵

- przenoszenie z domów rodzinnych na grunt szkolny zachodzących tam stanów patologii i aktów przemocy między domownikami,
- rozpad rodziny powodowany między innymi emigracją zarobkową,
- brak opieki i kontroli ze strony rodziców,
- problemy finansowe,
- przenoszenie do szkół zachowań chuligańskich,
- poczucie krzywdy i chęć zemsty,
- naśladowanie zachowań społecznie nieakceptowanych, a wywodzących się z młodzieżowych subkultur,
- kształtowanie postaw lekceważących i agresywnych,
- popularyzowanie różnego rodzaju środków odurzających i pseudospomagających,
- zanikanie autorytetów moralnych i radykalna zmiana systemu wartości,
- poczucie bezkarności sprawców różnych wykroczeń,
- postępujące ubożenie społeczeństwa,
- zauważalny brak perspektyw pracy i rozwoju dla młodzieży kończącej naukę,
- znikome uprawnienia dyrektorów szkół i rad pedagogicznych.

⁵ A. Rejzer, *Agresja w szkole, spojrzenie wieloaspektowe*, Warszawa 2004, s. 181.

2. Elementy i uwarunkowania bezpieczeństwa w szkole

Współczesne czasy skłaniają do działań mających na celu zwiększenie bezpieczeństwa w szkołach i placówkach oświatowych. Zapewnienie uczniom właściwych warunków w tym zakresie należy do podstawowych obowiązków dyrektora szkoły i pracujących tam nauczycieli. Dzieci i młodzież – ze względu na swoje predyspozycje psychofizyczne, w poczuciu ufności do otaczającego świata – coraz częściej stają się ofiarami, jak też sprawcami zachowań anormalnych⁶. Na podstawie prowadzonych badań (E. Michałowska, P. Daniłowicz, M. Szymczak, 2008) stwierdza się, że miejscami najbezpieczniejszymi są: klasa szkolna (87,6%), świetlica szkolna (87,5%), szatnia (81,6%). Natomiast najmniej bezpiecznymi terenami są: szkolne ubikacje (7,2%), tereny przed szkołą (4,2%), korytarze. Jak podają policyjne statystyki, liczba przestępstw popełnianych przez młodzież szkół podstawowych i gimnazjum ma tendencje zwykłe (tabela 2).

Tabela 2. Liczba przestępstw popełnianych przez młodzież szkół podstawowych i gimnazjalnych w poszczególnych latach

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Liczba przestępstw popełnianych przez uczniów	17 275	17 724	19 067	17 471	19 443	21 041

Źródło: <http://dziecko-i-prawo.wieszjak.pl/edukacja271511,Przestepczosc-w-szkolach-w-2010r.html>, stan z 21.02.2011.

Niepokój budzi fakt, że w latach 2008–2009 nastąpił znaczny wzrost czynów przestępczych dokonanych przez młodych uczniów (tzn. gimnazjalistów i uczniów szkół podstawowych), a także zwiększył się udział dziewczyn w tym procederze. W poszczególnych kategoriach przestępstw w latach 2009–2010 dane te przedstawiają się następująco (tabela 3).

Tabela 3. Tendencje dotyczące udziału uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych w wybranych kategoriach przestępstw

Rodzaj przestępstwa	uszczerbek na zdrowiu	udział w bójce i pobiciu	kradzież cudzej rzeczy	przestępstwo rozbójnicze	przestępstwo narkotykowe
Tendencje	wzrost o 33,7%	wzrost o 28%	wzrost o 5,3%	wzrost o 58,8%	wzrost o 20,1%

Źródło: <http://dziecko-i-prawo.wieszjak.pl/edukacja/271511,Przestepczosc-w-szkolach-w-2010-r.html>, stan z 21.02.2011.

⁶ E. Michałowska, P. Daniłowicz, M. Szymczak, *Bezpieczeństwo dzieci w szkole i rodzinie w Łodzi*, Łódź 2008, s. 101.

Pomimo dużej wykrywalności szkolnych przestępstw i podejmowanych działań prewencyjnych w dalszym ciągu obserwuje się tendencje zwykłe. Jeżeli przestępstwa o charakterze rozbójniczym wzrosły o 58,8% , to stanowi to poważny problem już nie w kategoriach szkolnej społeczności, ale daleko poza nią. Rodzi się wiele niepokojących pytań, na które trudno znaleźć jednoznaczną odpowiedź.

Udział dzieci i młodzieży pochodzenia romskiego w zakłócaniu poczucia bezpieczeństwa szkolnego jest niewielki. Uwarunkowane jest to zbyt małą liczbą Romów w stosunku do całej reszty uczniów danej szkoły. Trudno również znaleźć prowadzone statystyki w tym zakresie. Według opinii nauczycieli i dyrektorów placówek oświatowych, do których uczęszczają Romowie, uczniowie ci nie przejawiają patologicznych form zachowań, które przypisuje im opinia społeczna (takich, jak: kradzieże, bójki, rozboje, napady, wymuszenia, itp.). Romscy rodzice czynią starania, aby ich dzieci niczym nie różniły się w stosunku do swoich rówieśników klasowych, oraz aby przestrzegały zasad obowiązujących w społeczności, w której przebywają. Jednym z istotnych elementów pozwalających stworzyć takie stwierdzenia jest fakt, że dzieci romskie bardzo często opuszczają zajęcia szkolne i dlatego ich udział w życiu szkolnym jest w pewnym stopniu ograniczony. Jeśli dochodzi do sytuacji konfliktowych, to zwykle ograniczają się one do szkolnych bójek, przynoszenia przez dzieci romskie przedmiotów mogących zakłócać bezpieczeństwo szkolne (np. noże), przedmiotów wartościowych, powodujących zazdrość kolegów, np. złotej biżuterii, nowoczesnych zegarków i innych gadżetów, których chęć posiadania jest bardzo duża. Często takimi czynami dzieci romskie próbują zyskać wokół siebie jak największą ilość zwolenników, po to, aby w przyszłości manifestować i umacniać swoją pozycję w grupie rówieśników.

3. Działania podejmowane przez szkoły/placówki oświatowe celem poprawy bezpieczeństwa uczniów

Prowadzone przez władze oświatowe analizy bezpieczeństwa skłaniają do stosowania niestandardowych metod profilaktycznych w tym zakresie. Nowoczesna technologia umożliwia monitorowanie obiektów szkolnych, przez co następuje wykrywanie sprawców różnych wykroczeń, a ilość działań szkodliwych znacznie spada. W monitoring wizyjny wyposażono w całym kraju 4912 szkół i placówek (szkoły, zespoły szkół, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii, specjalne ośrodki wychowawcze, bursy, szkoły przy zakładach poprawczych, szkoły przy schroniskach dla nieletnich)⁷. W myśl

⁷ <http://dziecko-i-prawo.wieszjak.pl/edukacja271511,Przestępczość-w-szkołach-w-2010r.html>, stan z 21.02.2011; tamże: *Przestępczość w szkołach, na podstawie raportu kuratorium łódzkiego za rok szkolny 2008/2009*.

odpowiednich aktów prawnych opublikowanych przez MEN, monitoring może nabyć każda szkoła i placówka posiadająca ponad 200 uczniów. Podstawowymi celami monitoringu jest nadzór nad prawidłowością przebiegu procesów i zjawisk zachodzących w danej przestrzeni (otoczeniu) oraz ujawnienie i eliminowanie sytuacji krytycznych (negatywnych). Sama świadomość bycia obserwowanym wymusza bardziej kulturalne i przemyślane zachowania. W celu zabezpieczenia bezpieczeństwa uczniów w szkole 67,12% dyrektorów śląskich szkół uczestniczących w monitorowaniu (to jest 67,82% dyrektorów gimnazjów oraz 66,16% dyrektorów szkół ponadgimnazjalnych) zadeklarowało, że w szkołach wprowadzono rozwiązania systemowe (system bezpieczeństwa w szkole) – w 58,84% szkół (59,50% gimnazjów oraz 57,93% szkół ponadgimnazjalnych) zainstalowano monitoring wizyjny, a w co czwartej szkole (24,60% ogółu szkół; 18,72% gimnazjów, 32,70% szkół ponadgimnazjalnych) wprowadzono identyfikatory dla uczniów⁸.

Wśród działań zapewniających bezpieczeństwo uczniom śląskich szkół dyrektorzy wskazywali: wzmożone dyżury nauczycieli, zatrudnienie firmy ochroniarskiej, powołanie koordynatora ds. bezpieczeństwa, prowadzenie rejestru wejść i wyjść, zatrudnienie strażnika szkolnego, monitorowanie terenu szkoły.

Interesujące wnioski w tym zakresie przedstawili J. Ignac-Nowińska oraz R. Koniczny, analizując bezpieczeństwo uczniów w katowickim gimnazjum (tabela 4).

Tabela 4. Zagrożenia wewnątrz budynku szkoły możliwe do wykrycia przez monitoring wizyjny

Rodzaj zagrożenia	Forma zagrożenia
kradzieże	<ul style="list-style-type: none"> – kradzieże rzeczy osobistych w szkole – kradzieże w szatni – kradzieże mienia szkolnego – kradzieże w sali komputerowej
dewastacja mienia szkoły	<ul style="list-style-type: none"> – niszczenie sprzętu szkolnego w klasach – pisanie po ścianach – dewastacja w toaletach – niszczenie wystroju szkolnego – śmiecenie
zastraszanie młodszych uczniów	<ul style="list-style-type: none"> – zastraszanie młodszych uczniów – wymuszenia
przejawy agresji fizycznej wśród młodszych	<ul style="list-style-type: none"> – poszturchiwanie – popychanie z zamiarem zrobienia krzywdy – uderzanie przedmiotami – plucie – bójki – pobicia

⁸ M. Witkowska, M. Talarczyk, J. Gratka, *Monitorowanie w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa ucznia w czasie zajęć zorganizowanych przez szkoły*, Kuratorium Oświaty w Katowicach, Katowice 2010.

Tabela 4. Zagrożenia wewnątrz budynku szkoły... (cd.)

Rodzaj zagrożenia	Forma zagrożenia
wejście na teren szkoły osób niepowołanych z zewnątrz	– dilerzy narkotyków – złodzieje – inne osoby stanowiące zagrożenie dla uczniów
zagrożenia związane z używkami	– palenie papierosów – handel narkotykami – spożywanie alkoholu (dyskoteki szkolne)

Źródło: J. Ignac-Nowińska, R. Konieczny, *Wpływ monitoringu wizyjnego na bezpieczeństwo w szkole na przykładzie gimnazjum w Katowicach*, „Bezpieczeństwo Pracy” 2007, nr 7–8, s. 35.

Autorzy przedstawili sześć kategorii najczęściej spotykanych zagrożeń monitorowanych na terenie szkoły, a także formy, w jakich one występują, począwszy od kradzieży, poprzez bójki, pobicia, śmiecenie, a skończywszy na handlu narkotykami i spożywaniu alkoholu. Pomimo że tego typu inwestycja (monitoring) jak na warunki szkolne jest dość kosztowna, to uzyskane rezultaty rekompensują poniesione nakłady. Uczniowie mając świadomość, że ich zachowania są kontrolowane, dostosowują je do obowiązującego regulaminu szkolnego. Najbardziej agresywni szkolni chuligani mają ograniczone, a nawet w niektórych przypadkach wyeliminowane pole działania. Monitoring powoduje, że w jednym czasie można obserwować kilka newralgicznych punktów w szkole, zarówno podczas przerw lekcyjnych, jak również podczas zajęć, to znaczy – w czasie, kiedy dyżurujący nauczyciele prowadzą zajęcia dydaktyczne. Opiswany system kontroli uczniowskich zachowań pozytywnie oddziałuje na świadomość rodziców, zwiększając zaufanie do szkoły, dając poczucie komfortu w kwestii bezpieczeństwa ich dzieci. Najmniejsza skuteczność w monitorowanych miejscach dotyczy szkolnych ubikacji. Są to miejsca szczególnej intymności, którą należy we właściwy sposób uszanować. W szkolnych łazienkach dochodzi do największej liczby aktów chuligańskich. Właśnie szkolne toalety są terenem, gdzie uczniowie doznają najwięcej upokorzeń, urazów, gdzie kwitnie „szara strefa nielegalnego szkolnego życia”.

Dyrektorzy szkół/placówek w swych działaniach w trosce o bezpieczeństwo uczniów posuwają się do bardziej radykalnych działań, powodując, że szkoła jest zamknięta na czas pobytu uczniów na zajęciach. Wejścia i wyjścia uczniów odbywają się na podstawie pisemnej zgody nauczycieli lub rodziców. Tak zintegrowane działania spowodowały, że została ograniczona ilość fałszywych alarmów o podłożonych ładunkach wybuchowych, które doprowadzały do ewakuacji wszystkich uczniów, zakłócały proces dydaktyczny w ciągu całego dnia, narażały szkołę/placówkę na duże koszty, podważały autorytet szkoły i pracujących w niej osób w środowisku (tabela 5).

Tabela 5. Statystyki fałszywych alarmów szkolnych na terenie miasta i powiatu częstochowskiego, przy udziale Szkolnej Jednostki Ratowniczo-Gaśniczej Centralnej Szkoły Państwowej Straży Pożarnej w Częstochowie

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2005	2007	2008	2009	2010
Ilość alarmów	5	14	14	12	15	12	10	15	13	13	5

Źródło: dane statystyczne opublikowane przez CSPSP w Częstochowie na głównej stronie internetowej (<http://www.cspsp.pl/jrg/statystyki>, stan z 14.05.2011).

Według opinii dyrektorów szkół/placówek najczęstszymi przyczynami fałszywych alarmów szkolnych jest obawa i strach uczniów przed poważnymi sprawdzianami lub innymi zdarzeniami szkolnymi. Sprawcami tych wypadków są uczniowie szkoły, do której uczęszczają. Kosztami działań ewakuacyjnych obciążani są rodzice, natomiast uczniowie pociągnięci zostają do odpowiedzialności dyscyplinarnej. Według załączonej tabeli wydaje się, że rok 2010 był przełomowym, gdyż zanotowano najmniejszą ilość interwencji strażackich (5 razy), natomiast w latach 2001–2009 liczba fałszywych alarmów utrzymywała się mniej więcej na stałym poziomie, tzn. między 14–13 interwencji strażackich. Na tak poważne zmniejszenie analizowanych wskaźników wpłynęły następujące elementy:

- zintegrowane działania szkół w celu podniesienia standardów bezpieczeństwa w szkołach/placówkach,
- dotkliwe i przykre konsekwencje prawne i finansowe dla sprawców fałszywych alarmów oraz ich rodziców,
- postęp naukowo-techniczny umożliwiający lokalizację oraz identyfikację głosu osoby informującej o domniemanym zagrożeniu,
- wpływ rówieśników na sprawców działań zagrażających bezpieczeństwu uczniów i szkoły podczas działań ewakuacyjnych.

Duży niepokój budzi fakt, że w środowisku uczniowskim do wypadków dochodzi dwa razy częściej niż w innych środowiskach pracy w Polsce⁹. Jak podają statystyki, z punktu widzenia wskaźnika wypadkowości szkoła jest jednym z najniebezpieczniejszych miejsc. W chwili obecnej jest to jeden z najbardziej palących problemów do rozwiązania, którego istotą jest zwiększenie świadomości uczniów o grożących im niebezpieczeństwach. W opinii B. Kędzi i K. Świder, aż 76% wypadków zdarza się na obszarze szkoły. Do najbardziej niebezpiecznych miejsc wspomniani autorzy zaliczają boiska i sale gimnastyczne, co stanowi 48% ogółu wypadków, a w następnej kolejności korytarze i schody, co stanowi 22%. Najwięcej wypadków zdarza się podczas zajęć wychowania fizycznego, bo wskaźnik ten wynosi 37%, oraz przerw między zajęciami i wynosi 27%. Około 60% wypadków dotyczy szkół podstawowych. Pozostałe wielkości

⁹ B. Kędzia, K. Świder, *Kultura bezpieczeństwa uczniów*, „Atest. Ochrona Pracy” 2002, nr 10, s. 5.

rozkładają się równomiernie na inne grupy wiekowe. W roku szkolnym 2008/2009 w polskich szkołach zanotowano 76 tys. wypadków, z czego 60 było śmiertelnych, a 388 uznanych jako bardzo ciężkie¹⁰. Odnosząc przedstawione dane do innych grup zawodowych, wypadkowość w szkole jest większa niż na przykład w kopalniach. Na obszarze województwa śląskiego zanotowano największą liczbę wypadków w szkołach podstawowych, co stanowi 15,5% wszystkich takich zdarzeń w Polsce¹¹. Najczęstszymi konsekwencjami tych zdarzeń były pobicia, stłuczenia, urazy głowy, skaleczenia, złamania kończyn dolnych i górnych. Wydaje się, że w obszarze bezpieczeństwa uczniów jest wiele do zrobienia. Potrzeba zintegrowanych działań rodziców, nauczycieli, policji oraz innych agend współpracujących ze szkołą wydaje się bardzo konieczna. Należy zauważyć, że tam, gdzie jest nadzór nauczycielski, czyli klasy szkolne, wskaźnik wypadkowości jest najmniejszy. Przyjmując dość wysoki procent wypadkowości jest wśród uczniów szkół podstawowych (60%), można stwierdzić, że jest to spowodowane zdarzeniami przypadkowymi, lekkomyślnością lub nieuwagą. Młodzież szkolna ma niską świadomość o grożących niebezpieczeństwach związanych z dużą pobudliwością ruchową, brawurą, spontanicznością działań, brakiem umiejętności przewidywania skutków nieprzemyślanych działań (np. popchnięcia – konsekwencją jest upadek z różnym skutkiem; odstawienie krzesła – upadek z przykrymi dla zdrowia konsekwencjami, itp.).

Szczególny niepokój rodziców i nauczycieli budzi stan bezpieczeństwa dzieci i młodzieży na drogach. Pomimo czynionych starań mających na celu zwiększenie świadomości młodych użytkowników ruchu drogowego to jednak wskaźnik wypadkowości na drogach jest jednym z wyższych w Europie i wynosi 10,3. Dla porównania, na Litwie wskaźnik ów wynosi 9,9, Szwecja ma jeden z najniższych parametrów wypadków drogowych w Europie. Najwięcej tego typu zdarzeń występuje w miesiącach wiosenno-letnich, kiedy młodzież szkolna wykorzystuje rowery w drodze do szkoły, a także w dni zbliżającego się weekendu. Jak podają statystyki Komendy Głównej Policji, w 2010 roku w Polsce miało miejsce 4239 wypadków drogowych z udziałem dzieci w wieku 0–14 lat. W zdarzeniach tych 112 dzieci poniosło śmierć, a 4586 doznało obrażeń¹². W stosunku do roku 2009 liczba wypadków drogowych z udziałem młodzieży szkolnej zmalała o 16,1%, zmalała również liczba rannych w wypadkach o 9,4%, a zabitych o 12,5%. Gdyby porównać dane z roku 2000 oraz 2010, to liczba wypadków z udziałem dzieci spadła o 48,4%, zabitych o 57,7%, rannych o 49,2%. Przedstawione wyżej parametry upoważniają do stwierdzenia, że aktywne działania podejmowane przez lokalne władze oświatowe, komendy policji oraz ministerstwo przynoszą już widoczne rezultaty, czego skutkiem jest spadający wskaźnik

¹⁰ <http://www.gadu-gadu.pl/w-szkolach-wiecej-wypadkow-niz-w-kopalniach>, stan z 23.09.2010.

¹¹ <http://biuroprasowe.netpr.pl/pr/182634/jak-kabecjanie-daja-rade-w-szkolach-w-w-woj-slaskim>, stan z 25.04.2011.

¹² Źródło: badania własne, maszynopis w posiadaniu autorki.

ofiar śmiertelnych zdarzeń drogowych. Dużą rolę przypisuje się również wdrażanym programom edukacyjnym z zakresu wychowania komunikacyjnego.

Ostatnie lata w polskiej oświacie zaowocowały zintegrowanymi działaniami ministerstwa, władz oświatowych, samorządowych i lokalnych w kwestii poprawienia stanu bezpieczeństwa polskiej szkoły. Powstałe akty prawne, opracowane procedury działań w sytuacjach kryzysowych (fałszywe alarmy), szkolenia nauczycieli i personelu szkolnego, udział lokalnych instytucji (policji, straży miejskiej, poradni psychologicznych, oraz presja rodziców) umożliwiły intensyfikację wspólnych przedsięwzięć, podnoszących jakość bezpieczeństwa szkolnego. Nie bez znaczenia jest obserwowalny wzrost świadomości odnośnie do przestrzegania zasad współżycia społecznego przez samych uczniów. Właściwie kształtowane postawy zostają przenoszone przez nich w różne środowiska, przez co otoczenie społeczne również jest bardziej bezpieczne.

Summary

Coordination of actions in multicultural aspect to improve security in schools and educational institutions

The issues of security in Polish schools and educational institutions are discussed in the article. The authoress, conducting different analyses of the discussed issues, tries to find answers to such questions as: Is Polish school secure? What actions should be taken to protect the schoolchildren against threats existing around school and directly within the school? What should be done to make pupils feel more secure at school? Who should be involved in cooperation on raising the feeling of security at school? Which category of the schoolchildren is most threatened with the loss of the feeling of security at school?

The authoress discusses the issues of security of a child at school in holistic categories. The deliberations also concern Romani children at school and their influence on the feeling of security.